

Isaac ROBOTI Asimov USVITU

ARGO
TRITON

ARGO
TRITON

Isaac
ROBOTI Asimov
ÚSVITU

ARGO
TRITON

Přeložil Karel Čermák.

Isaac Asimov
Roboti úsvitu

Copyright © 1983 by Nightfall, Inc.
Translation © Karel Čermák, 2002
Cover photo © Tonis Pan | Bigstock.com
Cover © Lukáš Tuma, 2012
© Stanislav Juhaňák – Triton, 2012

This translation published by arrangement with The Doubleday
Broadway Publishing Group, a division of Random House, Inc.

ISBN 978-80-7387-595-4 (Triton)
ISBN 978-80-257-0719-7 (Argo)

Nakladatelství Triton, Vykáňská 5, 100 00 Praha 10
www.triton-books.cz

Nakladatelství Argo, Milíčova 13, 130 00 Praha 3
www.argo.cz

ROBOTI ASIMOV
ISAAC
U SVETU

ARGO
TRITON

*Marvinu Minskemu a Josephu F. Engelbergovi,
kteří jsou ztělesněním (každý svým způsobem)
teorie a praxe robotiky.*

1. Baley

1

Eliáš Baley si mumlal ve stínu stromu: „No jasně. Potím se.“

Když přestal, narovnal se a hřbetem ruky si setřel pot z čela. Se sveřepým výrazem přelétl i zbytek promáčeného těla. „*Nechci se potit,*“ prohlásil, jako by oslovoval samotný vesmírný zákon. Občas ho tyto nezbytné, nicméně nepřijemné, věci přiváděly do stavu rozmrzelosti.

Ve Městě, kde byla teplota i vlhkost dokonale kontrolována, se nikdo nikdy nepotil. Nanejvýš snad tam, kde se těmito pro člověka nutnými záležitostmi zabývali, tedy v oborech tepelné výroby a tepelné izolace.

A teď *takovéhle* zcivilizování.

Zalétl pohledem k poli, kde pracovala skupinka mužů a žen. Dalo by se říci, že Baley jejich práci řídil. Většinou to byli mladí, dospívající lidé, dali se však mezi nimi objevit i Baleyho vrstevníci, tedy lidé středního věku. Zkoušeli právě kypřit půdu, ale byli zvyklí i na jiné práce, které jim roboti plánovali. Ti by samozřejmě zvládli všechno mnohem lépe, ale neměli příkázáno nic víc, než jenom čekat opodál. Pro tentokrát je nahrazovali lidé.

Po obloze pluly mraky a jeden z nich právě zakryl slunce. Baley pátravě vzhlédl. To znamená, že žhnoucí pálava (a stejně tak pocení) na chvíli poleví, pokud nezačne rovnou pršet. I to by se mohlo stát.

Jako všechno, měl své problémy i Vnějšek. Člověk si všude může vybírat hned z několika nepříjemností zároveň.

Baleyho i tentokrát překvapilo, že tak malý mrak je schopen zakrýt hned celé slunce. Země, navzdory tomu, že obloha zůstane modrá, vždycky potemní. Od obzoru po obzor.

Stál tam, nad sebou listnatou klenbu stromoví (dalo by se říci, že stavebním, na dotyk příjemným, materiálem tohoto rádooby stropu, jakož i stěn, byla kůra) a znovu pohlédl na skupinu. Chodili sem pravidelně každý týden, počasí nepočasí.

Dnes se vesměs jednalo o nováčky, kteří se rozhodli rozšířit řady těch několika kurážných, co zde začínali. Svým dílem k tomu přispěla i Městská správa. Ne, že by jim nějak přímo pomáhala, spíš jim nijak zvlášť neškodila.

Po Baleyho pravici – směrem k východu, jak napovídalo postavení pozdně odpoledního slunce – se až k obzoru vypínala jehlanovitá, mnohoprstá kopule Města a pod ní bylo ukryto vše, co dělá život životem. Baley rovněž zahlédl malý, pohybující se bod, který byl ovšem tak daleko, že se o něm nedalo říct nic určitějšího.

Přesto si byl jistý, ať už podle způsobu pohybu či podle nezřetelných znaků, že je to robot. Ale vzhledem k tomu, že povrch Země, s výjimkou Měst, byl z větší části oblastí robotů, to nebylo žádné překvapení. Lidské bytosti zde zastupovala pouze tato skupinka, do níž patřil i Baley – všichni snili, že jednoho dne vyrazí ke hvězdám, na nichž se usadí.

Terčem Baleyho zájmu se opět stali jeho pracující kolegové. Dlouze se na každého z nich zahleděl. Znal jejich tváře a stejně tak i jména. Pracovali, učili se snášet podmínky Vnějšku –

Vtom se zamračil a zabručel: „Kde je Bentley?“

„Tady jsem, tati,“ uslyšel za sebou zadýchaný hlas.

Baley se otočil. „Tohle mi *nedělej*, Bene.“

„Nemám dělat co?“

„Takhle se ke mně plížít. I bez takovýchhle překvapení mám dost problémů, abych se s celým tímhle Vnějškem vyrovnal.“

„Nechtěl jsem tě vylekat. Ale uznej, že je hrozně těžké chodit po trávě tak, aby to rámusilo. To si jeden nepomůže. Ale tati, nechtěl bys už třeba začít přemýšlet o návratu? Jsi Venku přes dvě hodiny a myslím, že už toho máš tak akorát dost.“

„Proč? Protože je mi pětáctýřicet, zatímco tobě, lidskému mláďeti, je stěží devatenáct? Proto si myslíš, že bys měl na svého sešlého tatínka dohlížet?“

„Ano, myslím,“ odpověděl Ben. „Opět se ti, slovný detektive, podařilo trefit hřebíček přímo na hlavičku.“

Pak se upřímně zasmál. Měl kulatou tvář a v ní živé oči. Je hodně podobný Jessii, uvědomoval si Baley, své matce. Otcí, jehož tvář byla podlouhlá a převážně zachmuřená, už tolik ne.

V čem ale Ben svého otce zapřít nemohl, byl jeho způsob uvažování. Když k tomu chvílemi ještě přidal vrásku důstojné vážnosti, jen stěží by o legitimitě jeho původu někdo pochyboval.

„Cítím se výborně,“ promluvil znovu Baley.

„Jasně, tati. Nikdo na tom není líp nežli ty, vzhledem –“

„Vzhledem k čemu?“

„Tvému věku, samozřejmě. A vůbec si nemysli, že bych třeba zapomínal na to, že patříš k těm několika, kteří tady začínali. Ale jak jsem tě viděl pod tím stromem, napadlo mě, že už toho má starý muž zřejmě dost.“

Baley se prudce napřímil. „Já ti dám starého muže!“ Robot, kterého si všiml před chvílí, když pozoroval Město, se mezitím přiblížil natolik, že mohl být snadno rozpoznán, nicméně Baley již tuto záležitost pustil z hlavy jako nepodstatnou. Namísto toho vysvětloval: „Domnívám se, že je poměrně rozumné uklidit se na chvíli pod strom, jestliže slunce takhle pálí. Stejně jako se učíme snášet nevýhody Vnějšku, musíme umět využívatí jeho předností. Á, slunce už nám zase vylézá.“

„Jo, vylézá, to máš pravdu. Ale stejně, nechceš raději dovnitř?“

„Neboj se, já vydržím. Když už je mi dopřáno strávit jedno odpoledne z týdne tady Venku, tak ho tady taky strávím. Je to moje výsada. Od toho mám hodnost C-7.“

„Tohle ale není otázka výsad, tati. To je záležitost případného vyčerpání.“

„Snad už jsem ti řekl, že se cítím dobře.“

„Ano. A jen co přijdeš domů, vlezeš si rovnou do postele, aby sis užil tmy.“

„Přirozené to protilátky při zvýšeném ozáření.“

„A máma se zase bude trápit.“

„No tak ji nech trápit, když jí to dělá dobře. A kromě toho – ty si tady připadáš jako nějak ublížený? Mně teda víc vadí, že se *potím*, ovšem na to si musím zvykat. Před tím nelze utíkat. Když jsem začínal, tak jsem si takhle daleko od Města ani netroufl, abych se nemusel obávat, zda se vůbec dokážu vrátit – nakonec, tys byl jediný, kdo mě doprovázel. A podívej se, kolik toho máme dneska a jak daleko až můžu dojít, dá se říci, bez potíží. A té práce co zastanu. Vydržím klidně ještě hodinu. V pohodě. A řeknu ti, Bene, že tvoje matka by udělala jediné dobře, kdyby se tady občas objevila.“

„Kdo? Máma? Žertuješ, viď?“

„No, tak trochu. Ale představ si, že za čas už nebudeme moci jít dál, protože ona nebude chtít.“

„A tebe to samozřejmě potěší. Tati, nic si nenamlouvej. Ono to takhle stejně nepůjde napořád – jestli si až dosud starý nepřipadáš, tak jednou si to beztak budeš muset přiznat. Tahle hra je pro mladé.“

„Víš,“ podíval se na něj Baley, pěsti zpola sevřené, „jenom jestli nejsi až moc přemoudřelý s těmi tvými mladými. Byl jsi někdy mimo Zemi? Byl snad někdo z těchhle lidí, z těch co jsou tady, na poli, někdy mimo Zemi? Pokud vím, tak jenom já. Před dvěma lety. Když ještě žádná aklimatizace nebyla. A přežil jsem.“

„Já o tom vím, tati, ale to byla přechodná záležitost. A navíc při služebním výkonu, kdy nad tebou držela ochrannou ruku vyspělejší společnost. To bylo něco úplně jiného.“

„To nebylo vůbec *nic jiného*,“ vzdoroval Baley, ačkoli ani on sám o tom ve svém srdci přesvědčen nebyl. „A nemá cenu se o tom bavit, dokud nebude možné si to zkusit. Jenom kdybych dostal povolení k cestě na Auroru, aby se ta jednání dostala ze Země.“

„Na to zapomeň. To zas tak jednoduché nebude.“

„Ale zkusit to musíme. Nedostaneme-li zelenou z Aurory, pak Správa nám odejít nedovolí nikdy. Aurora je největší a nejmocnější ze všech Vnějších světů a co tam řeknou –“

„Stane se. Ví. O tomhle všem jsme už mluvili nejmíň milionkrát. Ale proč bys musel pro to povolení přímo tam? Máme přece ještě takové věci jako třeba hyper-přenos. Klidně jim to můžeš říct odsud. Ale to už jsem ti taky říkal mockrát.“

„Protože to neznamená totéž. My se s nimi potřebujeme setkat osobně – a *tohle* jsem zase už mockrát vysvětloval já tobě.“

„Ať už je to tak, nebo onak,“ ozval se opět Ben, „stejně na to nejsme přichystaní.“

„Připraveni ovšem nejsme jenom kvůli tomu, že nám Země nemůže dát loď. Zato vesmířané ano, a to včetně nutné technické pomoci.“

„Víra hory přenáší, jak se prý říkávalo. Proč by to asi vesmířané dělali? Kdy to bude, že se krátkověcí Pozemšťané dočkají jejich laskavosti?“

„Kdybych jim řekl –“

Ben se zasmál. „Tati, prosím tě. Vždyť ty chceš na Auroru jenom abys zase viděl tu ženskou.“

Baley se zamračil, až mu jeho obočí převislo přes jeho hluboko posazené oči. „Ženská? U Jehovábela, Bene, o čem to mluvíš?“

„Dobře, tati, takže teď jenom mezi námi – mámě ani slovo –“

jak to bylo s tou ženou na Solarii? Už nejsem malý. Myslím, že už mi to můžeš říct.“

„Na Solarii? S jakou ženou?“

„Jak to dokážeš, dívat se mi do očí a zapírat přede mnou ženu, kterou díky hypervlnnému vysílání znají všichni na Zemi. Gladii Delmarrovou. *Tuhle* ženu myslím.“

„Tak s *tou* nebylo nic. Celá ta hypervlnná věc byla nesmyslem. I tohle jsem ti ale říkal už tisíckrát. Vůbec taková nebyla. Ani *já* takový nebyl. Všechno to byl jenom výmysl a dobře víš, že to všechno dělali navzdory mým protestům. A jenom proto, že si mysleli, že to v očích vesmíranů postaví Zemi do příznivějšího světla. A sám si můžeš snadno ověřit, že ani tvé matce jsem nikdy nenaznačoval nic jiného.“

„Nic takového by mě nenapadlo. Ale stejně, ta Gladia přece odcestovala na Aururu a ty tam chceš teď také.“

„Tedy mi chceš říct, že si doopravdy myslíš, že to jediné, kvůli čemu chci na Aururu je – U Jehovábela!“

Syn se napřímil. „Co je?“

„Ten robot. To je R. Geronimo.“

„Kdo?“

„Jeden z poslíčků našeho Oddělení. A teď je tady, Venku. Mám volno a protože nechci, aby mě otravovali, nechávám svůj příjímáček doma. To je výsada C-7. Tedy pro mě poslali robota.“

„A proč si, tati, myslíš, že jde zrovna za tebou?“

„No samozřejmě díky mé důmyslné dedukci. Za prvé: kromě mě tady není nikdo, kdo by měl co společného s Policejním oddělením. A za druhé: ta mizerná kraksna si to míří přímo ke mně. Podle toho usuzuji, že jde za mnou. Možná kdybych zalezl za strom a zůstal tam –“

„No tak, tati, to není stěna. To by pak robot mohl strom obejít.“

Ten už ale mezitím volal: „Pane Baley, mám pro vás vzkaz. Jste očekáván na Ústředí.“

Robot zastavil, chvíli vyčkal a pak se ozval znovu: „Pane Baley, mám pro vás vzkaz. Jste očekáván na Ústředí.“

„Slyším a rozumím,“ přerušil ho Baley bezbarvým hlasem. Kdyby to neudělal, robot by pokračoval až do omrzení.

Baley na něj upřeně pohlédl a lehce se zachmuřil. Jednalo se o nový model, který byl zase o kousek podobnější člověku, ve srovnání s typy staršími. Před měsícem ho vybalili z krabice a s fanfárami zapnuli. Správa pořád vymýšlela něco – cokoli – jen aby byli roboti co nejpříjemnější.

Tenhle měl šedavý a matný povrch něčeho na dotyk pružného (snad cosi na způsob jemné kůže). Povětšinou neměnný výraz obličeje nebyl až natolik idiotský, jako u ostatních robotů. Tak tohle musel Baley chtě-nechtě uznat, nicméně jinak, tedy mentálně, si s nimi nezadal v ničem.

Na okamžik si Baley rozvzpomněl na R. Daneela Olivawa, robota – vesmířana, s nímž se setkal při dvou svých úkolech. Jednou na Zemi, podruhé na Solarii a naposledy, když s ním Daneel probíral problém zrcadlového odrazu. Daneel byl člověku natolik podoben, že s ním Baley jednal jako s přítelem, po kterém se mu potom mockrát stýskalo. Kdyby byli všichni roboti jako –

Raději řekl: „Ale já mám volno, chlapče. A necítím žádnou potřebu chodit na Ústředí.“

R. Geronimo zůstal stát. Rukama mu procházelo mírné chvění.

Baley si toho povšiml a uvědomil si, že došlo k naplnění určité míry rozporu v jeho pozitronových obvodech. Ty měly být poslušny příkazům člověka, běžně se však stávalo, že dva různí lidé vyžadovali dva různé druhy poslušnosti.

Robot prováděl výběr. „Máte volno, Pane. Jste očekáván na Ústředí.“

Ben zrozpačitěl: „Jestli tě, tati, potřebují –“

Baley pokrčil ramený. „Nehloupni, Bene. Kdyby mě skutečně tak nutně potřebovali, tak by pro mě poslali auto, a to nejspíš

s člověkem, dobrovolníkem, místo aby nařídili robotovi, aby mě tady popouzel svým vzkazem.“

Ben zatřásl hlavou. „Nemyslím, tati, že by pro tebe chtěli posílat člověka, když ani nevěděli kam, ani jak dlouho by tě mohl hledat.“

„Dejme tomu. Potom můžeme zkusit, o jak silný příkaz se jedná. R. Geronimo, jdi zpět na Ústředí a vyříd tam, že přijdu zítra v 9.00.“ A rychle dodal: „Jdi nazpět. Je to příkaz.“

Robot viditelně zaváhal, otočil se, vykročil, znovu se otočil, pokusil se vrátit k Baleymu a nakonec zůstal stát. Celý jeho trup se chvěl.

Baley pochopil proč a zabručel směrem k Benovi. „Musím tam. U Jehovábela!“

Robotici to, co robota právě roztřásl, nazývali stejným potenciálem rozporu v druhé úrovni. R. Geronimo se ve své podřízenosti Druhému zákonu právě nacházel pod vlivem dvou rovnoprávných a protikladných příkazů. Normálně se tomu říkalo robotí zablokování, nebo ještě častěji jenom roblok.

Robot se pomalu otočil. Jeho původní příkaz byl sice silnější, ovšem ne až do takové míry, aby to nepoznamenalo jeho hlas, který nyní ztrácel na zřetelnosti. „Pane, mám příkaz, že pokud byste to řekl, což jste učinil a já mám příkaz –“ Zastavil se, načež chraplavě dodal. „Mám příkaz vám to říct, až když budete sám.“

Baley odměřeně kývl na svého syna a Ben bez váhání ustoupil. Věděl, kdy je jeho otec tátou a kdy policistou.

Chvíli se Baley popuzeně zabýval myšlenkou zesílit svůj vlastní příkaz a roblok v podstatě dokončit, ale nejspíš by došlo k takovému druhu poškození, že by to vyžadovalo pozitronovou analýzu a následné přeprogramování. Veškeré náklady by pak byly odečteny z jeho služného a docela lehce by se tato částka mohla rovnat jeho celoročnímu příjmu.

Nakonec řekl: „Ruším svůj příkaz. Co jsi mi to měl říct?“

Hlas R. Geronima se ihned vyjasnil. „Měl jsem přikázáno vám říct, že jste očekáván kvůli spojení s Aurorou.“

Baley se otočil a zavolal na Bena: „Počkej ještě tak půl hodiny a pak ostatním řekni, že chci, aby se vrátili.“

A potom, to když už se vzdaloval rychlými kroky, se netrpělivě obrátil k robotovi: „A proč ti nepřikázali, abys mi to řekl hned? A proč tě nenaprogramovali, abys pro mě přijel autem, abych teď nemusel pěšky?“

Ale proč tomu tak bylo, věděl dobře sám. Případná robotova nehoda by jen podmínila další vlnu protestů proti robotům.

Zvolnil. Od Ústředí je dělil ještě kus rušného provozu, ale ještě dřív se budou muset dostat za hradby Města a k těm jim zbývaly dva kilometry.

Aurora? Co za průšvih to bude tentokrát?

2

Za půl hodiny dorazil Baley k přístupové cestě do Města a sám sobě se pokoušel vyvracet to, co již začínal tušit. Tentokrát už snad – *snad* – ne.

Dosáhl přechodové roviny mezi Vnějškem a Městem, jehož stěny jej dosud dělily od chaosu civilizace. Položil ruku na signální tlačítko – a bylo otevřeno. Ani tentokrát nečekal, až bude brána dokořán, nýbrž dovnitř vklouzl hned, jak jen to bylo možné. R. Geronimo ho následoval.

Policejní hlídka se při jejich vstupu vyděla jako pokaždé, když přicházel někdo z Vnějšku. Opět ten nevěřící pohled, opět nárůst pozornosti, opět hmátnutí po blasteru, opět váhání vyjadřující zamručení.

Baley s výrazem plným chmur předložil identifikační kartu a hlídka zasalutovala. Dveře za ním se zavřely – a bylo to.

Rázem byl uvnitř Města. Všude kolem se vypínaly stěny a Město se stalo Vesmírem. Zase až po krk zapadl do onoho nekonečného, věčného hučení a zápachu lidí i soustrojí, kterými bude záhy pohlceno i jeho podvědomí. V mírném, nepřímém osvětlení nezbylo nic z nedokonalého a proměnlivého záření Vnějšíku s jeho zelení, hnědí, modří a bělobou, přerušovanými červení a žlutí. Tady nevál rozmarný vítr, tady nevládlo horko ani chlad, tady nehrozil déšť; nebyla tady ani tichá místa ustavičného a nehmatatelného proudění vzduchu, který se stal o jeho svěžest. Zdejší proplánovaný soulad teploty a vlhkosti byl člověku tak dokonale přizpůsoben, až se stával nesmyslným.

Tohle se v něm dělo pokaždé. Město ho opět přijalo do svého lůna a on to přijal s radostnou úlevou. Věděl, že takovéhle lůno je něčím, z čeho povstává a rodí se lidstvo. Tohle pociťoval při každém svém návratu.

Bude tomu tak jednou provždy? Nebo to skutečně dopadne tak, že se mu podaří jednoho dne vyvést z Města, ze Země, ke hvězdám bezpočet svých spřízněnců, zatímco on sám toho nakonec schopen nebude? Bude mu až do smrti domovem jenom Město?

Přestože věděl, že nemá žádný význam dál se tím trápit, zatnul zuby.

„Určitě tě sem přivezli autem, že ano, chlapče?“ zeptal se robota.

„Ano, pane.“

„A kde je teď?“

„Nevím, pane.“

Baley se otočil k hlídce: „Tenhle robot sem byl dopraven asi před dvěma hodinami. Co se stalo s vozem, kterým byl přivezen?“

„Pane, nejsem ve službě ještě ani hodinu.“

Další otázky tedy byly zbytečné. Jasně, ani v autě nevěděli, jak dlouho bude trvat, než ho robot najde, proto nečekali. Baley

dostal chuť zavolat je zpátky, ale beztak by mu řekli, aby použil expresní dráhu, že to tak bude rychlejší.

Jediným důvodem, proč dosud váhal, byl R. Geronimo. Netoužil sice po jeho společnosti na expresní dráze, ovšem jen stěží mohl předpokládat, že se robotovi povede projít nepřátelskými davy až do Ústředí.

Neměl tedy na vybranou. Spoléhat na komisaře, že by mu tuto situaci ulehčil, bylo nepochybně marné. Proč by to vůbec mělo vzrušovat právě jeho, a to i bez ohledu na to, zda čas má, či nikoli.

„Tudy, chlapče,“ uzavřel přemítání Baley.

Město se rozprostíralo na pěti tisících čtverečních kilometrech a bylo protkáno více než čtyřmi sty kilometry expresní dráhy a několika dalšími stovkami kilometrů Přivaděčů. To všechno sloužilo více než dvaceti milionům obyvatel. Spletitá dopravní síť měla osm úrovní se stovkami mimoúrovňových křižovatek různých stupňů složitosti.

Jako detektiv by je měl Baley všechny znát – a tudíž je znal.

Stačilo se spustit na nejbližším rohu Města, porozhlédnout se a pak si zvolit jednu z možných kombinací.

Nebylo proto co řešit, cesta do Ústředí byla hračkou. Mohl vybírat z osmi nejvhodnějších tras, záleželo však na tom, která z nich bude v tuto dobu nejméně přeplněna.

Trvalo jen chvílku, než se Baley rozhodl a pobídl robota. „Tak pojďme, chlapče.“ Ten se mu poslušně pověsil na paty.

Přeskočili na projíždějící Přivaděč a Baley se zavěsil na jednu z vertikálních tyčí – bílou, teplou a k příjemnému uchopení tvarovanou. Sedat si nechtěl; dlouho nepojedou. Robot se na Baleyho pokyn chytil stejné tyče. Mohl sice stejně dobře zůstat bez držení – aniž by to jeho stabilitu jakkoli ohrozilo – ovšem Baley nechtěl riskovat ani to nejmenší nebezpečí vzájemného rozdělení.

Na Přivaděči již několik lidí bylo a jejich oči se samozřejmě – a nevyhnutelně – na robota hned zaměřily. Baley jejich pohledy jeden po druhém zachytával a za pomoci svého autoritativního výrazu je s jistým vypětím neutralizoval.

Na další Baleyho kývnutí Přivaděč opět opustili. Došli až k pásům a vzhledem k tomu, že ty se pohybovaly téměř stejnou rychlostí, nebyli ani nuceni zpomalovat, když na nejbližší z nich nastupovali. Hned nato Baley zaznamenal proudění vzduchu – přestali být chráněni plastovou uzávěrou.

S využitím dlouhodobých zkušeností se do *větru* zavěsil a při zvednutí jednoho z ramen zrušil nepříjemný tlak v úrovni očí.

Až na křižovatku s expresní dráhou pásy klesaly. Odtud oba dále rychlopásem pokračovali podél expresní dráhy vzhůru.

Uslyšel výkřik mladistvého hlasu: „Robot!“ a bylo mu jasné, co bude následovat (i on kdysi býval mladý). Byla jich celá skupina – dva, tři či snad pětacet – a jezdili po pásích nahoru a dolů. Půjde o to, že za chvíli robot jaksi klopýtne a vzápětí s řinkotem upadne. No a kdyby se náhodou některý z těch mládenců dostal před policejní soud, bude tvrdit, jako každý, kdo až dosud ve vazbě byl, že do něj robot narazil a vlastně tím ohrožoval plynulost provozu. Potom ho nepochybně propustí.

No a robot se nemůže ani bránit – to v prvním případě, ani vypovídat – to v případě druhém.

Baley se bleskově přesunul mezi prvního z mladíků a robota. Potom si odkročil na rychlejší pás, zvedl paži, jako by chtěl srovnat zvýšenou rychlost, a *nešťastně* do mladého muže, který na pomalejším pásu nic takového neočekával, vrazil. Ten stačil jenom vykřiknout: „Héj!“ a pak se rozplácl na pás. Jeho kumpáni se zastavili, v mžiku odhadli situaci a rozhodli se pro ústup.

Baley pronesl: „Na expresní dráhu, chlapče.“

Robot krátce zaváhal. Roboti totiž nesměli sami bez doprovodu na expresní dráhu vstupovat. Baleyho příkaz byl však tomu-

to nadřazen, tedy se pohnul a nastoupil. Baley šel až za ním, aby se nemusel zabývat prorážením cesty v davu. To ponechal na R. Geronimovi.

Díky tomu postupoval Baley dost rychle směrem k volnějšímu nástupišti vyšší úrovně. Tlačil robota stopu před sebou a znovu odolával okolním pohledům.

K Policejnímu ústředí však ještě pořád zbývalo patnáct a půl kilometru. Až tam si bude moci konečně oddychnout. Nakonec s sebou R. Geronima přivedl i tam. Bez oděrky, nedotčeného. U dveří ho vyměnil za příjemku. Pečlivě si na ní zkontroloval datum, čas a číslo robotovy série a až potom ji vložil do náprsní kapsy. Stejně si ale ještě před koncem směny ověří, zda byl tento *obchod* zaznamenán i do počítače.

Až po tomhle všem zamířil ke komisaři – neboť ho znal. Sebe-menší Baleyho zaváhání by mu ihned posloužilo jako záminka k jeho sesazení. Komisař byl tvrdý chlap. A Baleyho minulé úspěchy považoval za osobní urážky.

3

Komisařem byl Wilson Roth. Ve svém postavení se držel již dva a půl roku. Vystřídal v něm Julia Enderbyho hned po jeho odchodu do výslužby. Stalo se tak v důsledku rozruchu, jehož příčinou byla vražda jednoho vesmířana. Jen co se situace trochu uklidnila, bylo mu obezřetně nabídnuto odstoupení.

S jeho výměnou se Baley nikdy úplně nesmířil. Navzdory všem svým chybám mu byl stejným přítelem, jako nadřizovaným; Roth byl pouze nadřizovaný. Vždyť vlastně ani nepocházel z Města. Tedy *tohoto* Města. Byl přiveden z Venku.

Roth nebyl ani příliš vysoký, ani příliš tlustý. Měl však velkou hlavu, která mu seděla na krku tak, že ji měl celou předsunutou

dopředu před trup. Díky této své hlavě budil dojem mohutnosti. Vše pak doplňovala těžká víčka na zpola zapadlých očích.

Přestože mnohým z jeho okolí připadalo, že vlastně pořád jenom spí, nic mu nikdy neuniklo. Baley to zjistil záhy po jeho příchodu. Nedalo by se říci, že by si ho Roth zamiloval. Stejně tak se nedalo říci, že by si on zamiloval Rotha.

Roth kupodivu nevytápělivě – ostatně tak nevytápěl nikdy – ovšem jeho slova již žádné nadšení nevzbuzovala. „Baleyi, proč je tak těžké vás nalézt?“ přivítal ho.

„Mám volné odpoledne, komisaři,“ odvětil mu zdvořile Baley.

„Samozřejmě, vaše C-7 výsada. Vysílač jste neslyšel, že? Tedy, něco takového, co přijímá služební vzkazy? Je vaší povinností odpovédět. A to i v době volna.“

„To mi známo je, komisaři, ale nevím už nic o žádném předpisu ohledně nošení Vysílače. Jsme k dosažení i jinými způsoby.“

„Uvnitř Města ano, ale vy jste byl Venku – nebo se mýlím?“

„Nemýlíte se, komisaři. Byl jsem Venku. Ovšem Směrnice ani v tomto případě nošení Vysílače nenařizují.“

„Jste tedy chráněn literou zákona, že?“

„Ano, komisaři,“ řekl Baley sebejistě.

Komisař, mocný a nevyzpytatelný muž, nejdříve zrudnul a pak se posadil na stůl. Ještě Enderbym zabudované okno na Vnějšek bylo již delší dobu zabeďněno a přemalováno. V uzavřené místnosti (nyní honosnější a komfortnější) působil komisař dojemem ještě mohutnějším.

Komisařův hlas zůstával i nadále klidný: „Baleyi, zdá se mi, že až příliš spoléháte na vděčnost, kterou vám Země prokazuje.“

„Spoléhám na co nejlepší výkon své služby, komisaři, v rámci platných předpisů.“

„A vedle vámi překroucených nařízení i na pozemský vděk.“

Baley mlčel.

Pokračoval tedy komisař: „Před třemi lety se vám dostalo vysokého ocenění za úspěšné vyřešení Sartonovy vraždy.“

„Děkuji, komisaři,“ řekl Baley. „A věřím, že to napomohlo i samotné likvidaci Vesmírného města.“

„To ano – a v jistém smyslu to přivítala celá Země. Další ost-ruhy jste si vysloužil před dvěma roky na Solarii, načež došlo k přehodnocení obchodních smluv s Vnějšími světy, díky čemuž získala Země další výhody.“

„Předpokládám, že všechno je zdokladováno, pane.“

„A vy jste se stal hrdinou.“

„O což jsem vůbec nestál.“

„Byl jste dvakrát povýšen – další to plody těchto afér. A události na Solarii se staly dokonce námětem hypervlnného dramatu.“

„Které se celé natáčelo bez mého souhlasu a proti mé vůli, komisaři.“

„Které z vás nicméně hrdinu udělalo.“

Baley to odbyl pokrčením ramen.

Komisař ještě pár sekund vyčkával, nedočká-li se přece jenom nějakého komentáře, pak dodal: „Ovšem za poslední dva roky vás nic významného nepotkalo.“

„A každého Pozemšťana přirozeně zajímá, co v zájmu toho dělám.“

„Správně. Tudíž je nasnadě otázka, jestli jste se právě kvůli tomu nestal vůdcem toho nového bláznivého hazardu s výlety na Vnějšek, s hrabáním se v půdě, s napodobováním robotů?“

„Což bylo schváleno.“

„Ne všechno, co je schváleno, je chváleno. Třeba vás víc lidí dnes považuje spíš za člověka výstředního nežli za hrdinu.“

„Což je v souladu i s tím, co si o sobě sám myslím,“ potvrzoval vyřčené Baley.

„Nicméně veřejnost má, jak známo, krátkou paměť. Hrdinství je záhy zaměňováno za výstřednost, jako třeba ve vašem přípa-

dě, takže dopustíte-li se potom chyby, ocitáte se ve vážných potížích. Pověst, na kterou spoléháte –“

„Jedná-li se vám o tohle, komisaři, tedy nespolehám.“

„Policejní správa *se domnívá*, že vás takovéto spoléhání nezachrání, stejně jako vás nebudu schopen chránit ani já.“

Baleyho zarputilou tváří se mihl náznak úsměvu. „To bych nerad, komisaři, abyste nějakým neuváženým pokusem o mou záchranu ohrozil své postavení.“

Komisař pokrčil rameny a usmál se stejně nezřetelně a prchavě. „Tím se trápit nemusíte.“

„Smím potom vědět, komisaři, proč o tom mluvíte?“

„Abych vás varoval. Rád bych, abyste chápal, že vás nechci nějak zničit, spíš tak trochu varovat. Máte být zapleten zase do čehosi velmi ožehavého, kde byste se právě takové chyby dopustit mohl a já bych vás chtěl jenom upozornit, že se do toho vlastně vůbec pouštět nemusíte.“ A neskrývaný úsměv se rozlil po jeho tváři.

Baley na tento úsměv nijak nereagoval. Zeptal se pouze: „Můžete mi říct, jak moc ožehavá ta záležitost je?“

„Nevím.“

„Týká se to Aurory?“

„R. Geronimo měl příkaz, aby vám to řekl, ukáže-li se to nezbytné, ale já sám o tom nevím nic.“

„Proč mi tedy, komisaři, vyprávíte o tom, že je to něco velmi ožehavého?“

„Víte, Baley, luštit tajemství je sice váš úkol, ale s čím myslíte, že se odhodlá člen Správy Spravedlnosti Země až do Města? Jednoduší by přece bylo vybavit to s vámi ve Washingtonu, jak tomu bylo třeba před dvěma lety s tou lapálií na Solarii. A proč myslíte, že se ta osoba mračí, začne být nevrlá a netrpělivá, jen co se dozví, že nejste k okamžitému dostižení? Vaše rozhodnutí stát se nedosažitelným bylo tentokrát nesprávné, a já za to žádným způsobem

odpovědnost nést nemůžu. Snad tohle samo o sobě osudné není, ale nemyslím, že byste dnes vstal správnou nohou.“

„A zřejmě proto mě i nadále zdržujete?“ zamračil se Baley.

„Ale ne. Úředník od Spravedlnosti si právě dopřává malé občerstvení – však znáte ty požitkářské Zemáky. Na nás se dostane až potom. Novina o vašem příchodu si již svého adresáta našla, takže zatím můžete klidně pokračovat v čekání, jako to dělám já.“

Baley tedy čekal. Nedokázal včas rozpoznat, že ono hypervlnné drama, jakkoli bylo vynuceno proti jeho vůli, a které dost výrazně napomohlo k význačnějšímu postavení Země, jeho samého, především na Oddělení, zničilo. Vyčlenilo ho z dvojrozměrně ploché organizace tím, že jej představilo v rozměrech třech.

Postoupil na žebříčku, dostalo se mu výhod, ale také proti němu v Oddělení narostla zášť. Čím výše se dostal, tím snáze se teď může při pádu rozbít.

Kdyby udělal chybu –

4

Úředník od Spravedlnosti vstoupil, letmo se rozhlédl kolem, přešel na druhou stranu Rothova stolu a posadil se. Choval se přiměřeně své kvalifikaci nejvyššího stupně. Roth se sebejistě posadil do vedlejšího křesla.

Baley zůstal stát a snažil se skrýt ve své tváři stopy překvapení.

Roth ho sice varovat mohl, leč nevaroval. Než aby mu cokoli naznačil, volil raději svá slova co nejbezpečněji.

Tím úředníkem byla žena.

Nebylo důvodu, aby nebyla. Žena mohla zastávat jakoukoli funkci. Generálním tajemníkem mohla klidně být žena. Spousty

žen byly například v policejních složkách, některé dokonce i v hodnosti kapitána.

Potíž byla v tom, že bez upozornění to nikdo neočekával ani v jednom z těchto případů. Bývaly doby, kdy ženy zastávaly správní posty v hojně míře. O tom Baley věděl; v dějinách se vyznal poměrně dobře. Ovšem tahle doba se ničím takovým nevyznačovala.

Byla dost vysoká a v křesle seděla poněkud škrobeně. Její uniforma se od mužské příliš nelišila. Ani žádný účes, žádná úprava obličeje. O jejím pohlaví však nemohlo být pochyb díky jejím prsům, jejichž význačnost se ani nesnažila skrývat.

Jednalo se o čtyřicátnici s obličejem pravidelně a ostře řezaných rysů. Byla to přitažlivá žena středního věku s tmavými vlasy bez viditelných šedin.

Ticho nepřerušila otázkou, nýbrž oznámením: „Jste detektiv Eliáš Baley, klasifikace C-7.“

„Ano, madam,“ odpověděl navzdory tomu Baley.

„Já jsem Lavinia Demacheková, podsekretářka. Co se týče vás, dá se říci, že z hypervlnného vysílání si vás pamatuji trochu jinak.“

Baley ztrápeně zakroutil hlavou. „Že by se jim tedy povedlo představit mě takového, jaký jsem, o to se snad ani moc nesnažili, madam.“ Tohle opakoval Baley častokrát.

„To bych ani netvrdila. Ve skutečnosti vypadáte mnohem mužněji, než ten herec s dětskou tváří, kterého si vybrali.“

Baley na okamžik zaváhal a pak se rozhodl chopit se nabízené příležitosti. Nebo snad vycítil, že by tomu stejně neodolal? „Máte vybraný vkus, madam,“ pronesl důležitě.

Usmála se a Baleyemu se značně ulevilo. „Tomu bych samozřejmě ráda věřila. Ale teď by mě mnohem víc zajímalo, jak mi vysvětlíte, že jste mě nechal tak dlouho čekat?“

„Nebylo mi známo, že byste chtěla přijet, madam, a měl jsem volno.“

„Které jste strávil Venku, chápu.“

„Ano, madam.“

„Jste tedy jedním z těch potřeštěnců, jak bych vás označila, kdybych neměla dost vybraný vkus. Raději se však místo toho zeptám, jste-li jedním z těch nadšenců?“

„Ano, madam.“

„Čekáte tedy, že byste se mohl jednoho dne vystěhovat a objevovat ve zmeti Galaxie nové světy.“

„Já už snad ani ne, madam. Třeba se ukáže, že už na to budu starý, ovšem –“

„Kolik, že vám je?“

„Čtyřicet pět, madam.“

„No, nevypadáte na to. Mně je náhodou taky pětáctýřicet.“

„Nevypadáte na to, madam.“

„Starší nebo mladší?“ znovu se zasmála. „Ale zanechme této hry. Snažíte se mi naznačit, že už jste dost starý, než abyste byl průzkumníkem.“

„V naší společnosti nemůže být průzkumníkem nikdo, kdo za sebou nemá výcvik Venku. A ten zvládnou nejlépe mladí. Můj syn se snad jednou na nějaký ten jiný svět dostane.“

„Myslíte? Vždyť vy přece víte, že Galaxii ovládají Vnější světy?“

„Jenom padesát planet, madam. Obyvatelné – nebo přinejmenším obyvatelnými být mohou – jsou v Galaxii ovšem další miliony světů, které podle všeho žádným inteligentním životem neoplývají.“

„Ano, ale ze Země se žádná loď bez svolení vesmířanů nedostane.“

„Ale to bychom mohli dostat, madam.“

„Já váš optimismus, pane Baley, bohužel nesdílím.“

„Mohl bych promluvit s vesmířany, kteří –“

„Vím, že můžete,“ řekla Demacheková. „Mým nadřízeným je Albert Minnim, který vás před dvěma lety vysílal na Solarii.“

Dopřála si mírného zkroucení rtů. „Herec, který ho ve své malé roli, v onom hypervlnném dramatu představoval, se mu dost podobal, jak si vzpomínám. A jemu se to moc nelíbilo, jak si vzpomínám rovněž.“

Baley se rozhodl změnit téma. „Obrátil jsem se na podsekretáře Minnima –“

„Byl povýšen.“

Baley se dost dobře nevyznal v hodnotách klasifikačních stupňů. „Jaký je jeho současný titul, madam?“

„Tajemník.“

„Děkuji vám. Obrátil jsem se na tajemníka s žádostí o povolení návštěvy Aurory za tímto účelem.“

„Kdy to bylo?“

„Nedlouho po návratu ze Solarie. A tuto žádost jsem potom ještě dvakrát zopakoval.“

„Přičemž jste příznivou odpověď samozřejmě nedostal.“

„Ne, madam.“

„Jste tím překvapen?“

„Jsem tím zklamán, madam.“

„Nevidím nic, co by tomu nasvědčovalo.“ Pohodlně se opřela v křesle. „Naše vztahy se světy vesmíranů jsou dost choulostivé. Může vám sice připadat, že ta vaše dvě odhalení situaci v mnohém usnadnila – a taky že usnadnila. Stejně jako pomohlo i to příšerné hypervlnné drama. Nicméně proces uvolňování nedospěl semhle,“ – přiblížila ukazováček až téměř k palci – „nýbrž jenom sem,“ načež roztáhla ruce daleko od sebe.

„Za těchto okolností,“ pokračovala, „bychom si jen stěží mohli dovolit riskovat vaši cestu na Auroru, nejdůležitější z Vnějších světů, a čekat, jestli to snad nějak nezvýší mezihvězdné napětí.“

Baleyho oči se střetly s jejími. „Byl jsem na Solarii a neublížilo to vůbec ničemu. Naopak –“

„Ano, vím, ale tam jste byl na žádost vesmířanů, což je parseky vzdáleno tomu, dostat se tam na žádost naší. Tohle nemůžete nevidět.“

Baley mlčel.

Aby potvrdila svoje očekávání, lehce si odfrkla. „Od dob vašich žádostí – které byly adresovány nadsekretáři a velmi korektně jím pak opominuty – se situace zase zhoršila. A nejvíc v posledním měsíci.“

„Proto tohle jednání, madam?“

„Á, pán začíná být netrpělivý?“ V její vylepšené intonaci to zaznělo cynismem. „Rád byste už ze mne vymáčknuł o co jde, že?“

„Ne, madam.“

„Ale ano. A proč by taky ne? Už vás musím docela nudit. Do volte, abych se k tomu dostala otázkou, jestli znáte Dr. Hana Fastolfa?“

„Setkal jsem se s ním asi před třemi lety v bývalém Vesmířném městě,“ odpověděl uvážlivě Baley.

„Určitě vám byl sympatický.“

„Byl přátelský – na vesmířana.“

Následovalo další odfrknutí. „To si myslím. Víte o tom, že se v posledních dvou letech stal význačným aurorským politikem?“

„Prý byl ve vládě, říkal mi jeden – partner, s nímž jsem kdysi spolupracoval.“

„R. Daneel Olivaw, váš vesmířanský robotí přítel?“

„Můj bývalý partner, madam.“

„Při příležitostném řešení menšího problému dvou matematiků na palubě vesmířanské lodi?“

Baley přikývl: „Ano, madam.“

„Jak vidíte, informace nám nechybí. Dr. Han Fastolfe byl v posledních dvou letech víceméně tím nejzářivějším z majáků, nejdůležitější osobností jejich Světové vlády a dokonce se v souvislosti s jeho jménem mluví i o předsednictví. Předseda, abyste

rozuměl, je tím nejvyšším představitelem, jakého Aurořané vůbec mají.“

Baley zopakoval svoje: „Ano, madam,“ zatímco se ptal sám sebe, kdy už konečně nakousne tu obzvlášť choulostivou záležitost, o níž mluvil komisař.

Demacheková nevypadala, že by s tím chtěla nějak spěchat. „Fastolfe je – umírněný. Jak o sobě aspoň prohlašuje. On se domnívá, že Aurora – a Vnější světy vůbec – už ze své cesty sešla, stejně jako cítíte vy, jak předpokládám, že i my na Zemi jsme se dostali někam jinam, než jsme původně chtěli. Jeho přáním je vrátit se zpět ke zmírnění robotizace, k rychlejší výměně generací a ke spojenectví a přátelství se Zemí. My ho přirozeně podporujeme – ale ne zase moc hlasitě. Kdybychom projevovali svou náklonnost až příliš otevřeně, mohlo by se mu to také dost dobře stát polibkem smrti.“

Baley zvedl hlavu: „Jsem přesvědčen, že on by podporoval i průzkum a osídlování jiných světů námi ze Země.“

„Tomu věřím rovněž. A domnívám se, že vám už o tom leccos naznačil.“

„Ano, madam, při našem setkání.“

Špičkami prstů k sobě Demacheková spojila dlaně a podepřela si jimi bradu. „Myslíte, že jsou jeho názory podpořeny i obecným míněním Vnějších světů?“

„To nevím, madam.“

„Já se obávám, že ne. Mnohým je to lhostejné. Celá legie jich proti němu stojí přímo. To, že se dosud drží tak blízko moci, je zřejmě zásluhou především jeho politické obratnosti a osobní oddanosti než čehokoli jiného. Ovšem největší jeho slabinou budou nejspíš právě sympatie k Zemi. Těch je proti němu soustavně zneužíváno, což samozřejmě ovlivňuje ty, kteří se pak budou na posuzování jeho záměrů podílet. Pokud bychom vás poslali na Aururu, sebemenší vaše zaváhání by protipozemské

nálady jenom vyhrotilo a samozřejmě by oslabilo i jeho pozici. Dost možná i osudově. A Země si takové riziko prostě dovolit nemůže.“

„Chápu,“ zabručel Baley.

„Ovšem Fastolfe se pro toto riziko rozhodl. Byl to samozřejmě on, kdo dal podnět k vašemu vyslání na Solarii, to bylo ovšem v době, kdy se na politické výsluní teprve dostával a byl tedy ještě velmi přístupný. S postupem času měl stále více co ztratit a my museli brát zřetel na prospěch více než osmi miliard Pozemšťanů. I proto je tedy současná politická situace tak nesnesitelně napjatá.“

Zmlkla a Baley konečně mohl položit svou otázku: „Což konkrétně představuje co, madam?“

„Zdá se,“ spustila znovu Demacheková, „že se Fastolfe zapletl do vážného a bezprecedentního skandálu. Nepodaří-li se mu situaci zvládnout, skončí to nejspíš jeho politickým pádem, což bude záležitost několika týdnů. Bude-li nadlidsky chytrý, možná to protáhne na několik měsíců. Ovšem dříve nebo později o svou politickou moc stejně přijde – což by pak pro Zemi mohlo znamenat skutečnou pohromu.“

„Můžu se zeptat, z čeho je vlastně obviněn? Korupce? Vlastizrada?“

„Nic tak bezvýznamného. Jeho nepřátelé nemají v žádném případě s jeho osobní bezúhonností vůbec nic společného.“

„Tedy zločin z vášně? Vražda?“

„Vražda sice ano, ale ne tak zcela.“

„Nerozumím, madam.“

„Pane Baley, na Auroře jsou lidské bytosti, ale i roboti, z nichž většina se podobá těm našim – tedy nejsou nijak zvlášť vyspělí. Nicméně tam mají i pár humanoidních robotů, kteří jsou lidem podobni natolik, že za ně mohou být i považováni.“

Baley přikývl: „O tom bych měl něco vědět.“

„Předpokládám, že zničení lidského robota není tak úplně vraždou v pravém slova smyslu.“

Baley se s rozšířenýma očima naklonil dopředu a vykřikl: „U Jehovábela, ženská! Dost už této hry. Chcete mi snad říct, že Dr. Fastolfe zabil R. Daneela?“

Roth vyskočil na nohy a vyrazil k Baleyemu, podsekretářka Demacheková ho však mávnutím ruky poslala zpět. Vypadala nevzrušeně.

„Vzhledem k okolnostem,“ podotkla, „vám vaši nezdvořilost promímím, Baleyi. Ne, R. Daneel zabit *nebyl*. On totiž není na Auroře jediným humanoidním robotem. Zabit, přejete-li si užívat tohoto nepřesného označení, byl jiný takový robot, *nikoli* R. Daneel. Abych byla přesnější, zničena byla pouze jeho mysl, zato dokonale; bylo zjištěno, že došlo k trvalému a nezvratnému robloku.“

Baley zareagoval: „A oni tvrdí, že to udělal Dr. Fastolfe?“

„Tohle tvrdí jenom jeho nepřátelé. Extrémisté, kteří chtějí, aby byla Galaxie osídlována výlučně vesmířany, a kteří nám, Pozemšťanům, přejí, abychom vůbec vymizeli z Vesmíru. Kdyby byli tito extrémisté nějak schopni v příštích pár týdnech, před volbami, zvýšit svůj vliv, vláda by se zcela určitě dostala pod jejich kontrolu a následky by pak mohly být odhadnuty jen stěží.“

„A proč je ten roblok tak politicky důležitý? Nechápu.“

„Jistá si nejsem vůbec ničím,“ pronesla váhavě Demacheková. „Ani si netroufám tvrdit, že bych rozuměla aurorské politice. Jenom soudím, že extrémisté ty humanoidní roboty nějak pojali do svých plánů a že ta destrukce jednoho z nich je dost rozlítla.“ Sešpulila rty. „Jejich politici se mi zdají až dost zmatení. Bude vám patřit veškerý můj obdiv, podaří-li se vám být z nich alespoň trochu moudrý.“

Baley se snažil zachovat si svou sebekontrolu a zároveň čelit podsekretářčině pohledu. Vážným hlasem se zeptal: „Proč jsem tady?“

„Kvůli Fastolfovi. Jednou jste se už kvůli vraždě do vesmíru vypravil a uspěl jste. Fastolfe vás chce vyzkoušet znovu. Máte odletět na Auroru a tam vypátrat, kdo za onen roblok nese odpovědnost. Tvrdí přitom, že je to jediná možnost, jak odrazit běsnění extrémistů.“

„Nejsem robotik. Nevím nic o Auroře.“

„Ani o Solarii jste nic nevěděl a povedlo se. Podstata, Baley, spočívá v tom, že nejen Fastolfe, ale i my bychom dost rádi věděli, cože se to tam skutečně stalo. Vůbec není v našem zájmu, aby byl Dr. Fastolfe zlikvidován. Neboť dojde-li k tomu, dost pravděpodobně se Země pro ty vesmířanské extrémisty stane předmětem nepřátelství tak strašného, že s ničím podobným jsme se až dosud nestřetli. A my samozřejmě nechceme, aby k něčemu takovému došlo.“

„Což si ovšem já na zodpovědnost vzít nemůžu. Ten úkol je –“

„Bezmála neproveditelný. To je nám jasné, ovšem na vybranou ani tak nemáme. Fastolfe na tom trvá – a za ním, pořád ještě, stojí aurorská vláda. Pokud vy tam odmítnete jít, nebo my vás tam odmítneme pustit, budeme muset počítat s aurorskou odvetou. Půjdete-li a podaří-li se vám uspět, my budeme ušetřeni a vy budete přiměřeně odměněni.“

„A půjdu-li a neuspěju?“

„Potom pro nás asi bude nejvýhodnější vidět to tak, že tím není vinna Země, nýbrž vaše osoba.“

„Jinými slovy, úřednictvo si kůži nespálí.“

Demacheková zakroutila hlavou: „Spíš bychom to mohli říct tak, že vy budete vhozen do vody, a my budeme doufat, že se v tom Země zas tak moc nevymáchá. Jeden člověk ve srovnání s celou planetou, to nejsou až tak špatné obchodnické počty.“

„No, vzhledem k mým vyhlídkám na úspěch se pro mě, když nikam nepůjdu, zas tak moc nemění.“

„Sám víte nejlépe,“ ozvala se už mírněji Demacheková, „že si vás Aurora vyžádala a že prostě odmítnout nemůžete. A proč bys-

te vlastně taky odmítal? Před dvěma lety jste o povolení vycestovat na Aururu žádal sám, a když jste byl odmítnut, byl jste z toho velmi rozhořčen.“

„Jenomže něco jiného je v klidu se dohodnout na případné pomoci při osídlování jiných světů, a něco jiného je –“

„Ale vždyť vám nic nebrání, abyste se dál nepokoušel vyžádat si jejich pomoc pro to vaše vysněné osídlování jiných světů, Baleyi. Konečně, jen si představte, co teprve kdybyste uspěl. Vždyť ani tohle nelze vyloučit. V tom případě vám bude Fastolfe zavázán ještě víc a také pro vás bude moci udělat mnohem víc než teď. A samozřejmě i my vám budeme za vaši pomoc přiměřeně vděčni. Nemá snad tohle riziko své hodnoty? Nejedná se naopak o velkorysost? Jsou-li tedy vaše šance na úspěch, v případě, že půjdete, sebemenší, tak pakliže jít odmítnete, jsou vyloženě nulové. Přemýšlejte o tom, Baleyi, ale prosím vás – ne moc dlouho.“

Baley stiskl rty a konečně, vědom si toho, že jinou volbu skutečně nemá, se zeptal: „Kolik mám tedy času?“

Hlas Demachekové byl mrazivě klidný. „Půjdeme. Myslím, že jsem vám již dostatečně vysvětlila, že na vybranou skutečně nemáme – a tudíž nemáme ani čas. Odlétáte,“ pohlédla na zápěstí na svůj časový proužek, „přesně v šest hodin.“

5

Kosmodrom se nacházel na východním okraji Města, téměř v již neobydleném pásmu, přesněji Vnějšku. Tuto skutečnost ovšem poněkud zmírňovalo zjištění, že výdejny lístků i čekárny byly vlastně ještě ve Městě, a že přístup do lodi samotné je zabezpečován vozem a krytou dráhou. Podle zvyklostí se všechny starty odbývaly v noci, aby byl dojem Vnějšku, pod příkrovem temnoty, ještě více otupen.

Ve srovnání s pozemskou přelidněností zas tak rušno na Kosmodromu nebylo. Pozemšťané planetu opouštěli jen zřídka a tak veškerý provoz v podstatě spočíval výhradně na obchodní činnosti, kterou nakonec stejně obstarávali pouze roboti a vesmírané.

Na nalodění čekající Eliáš Baley se již za součást Země ani nepovažoval.

Bentley seděl vedle a spolu s nimi už tam bylo jenom zasmušilé ticho. Dokud nepromluvil Ben. „Nemyslím, že by se sem mámě chtělo.“

„Podařilo se ti ji uklidnit?“

„Dělal jsem, co jsem mohl, Bene. Ale ona si stejně myslí, že se se mnou buďto zřítí loď, a nebo že mě vesmírané zabijí, jen co na Auroře přistanu.“

„Ze Solarie ses vrátil.“

„Právě proto ji to teď podruhé těší ještě mnohem méně. Domnívá se totiž, že míra štěstí je již vyčerpána. Ať tak nebo tak, však ona si poradí. A ty jí v tom, Bene, pomůžeš. Nějakou chvíli zůstaň s ní, a ať už bude dělat cokoli, o osídlování nových planet nemluv. Však víš, že ve skutečnosti se trápí právě kvůli tomu. Cítí, že jí za pár let odejdeš. A taky je jí jasné, že ona sama nebude schopna odejít a že už tě tedy víckrát neuvidí.“

„Třeba to ani nutné nebude,“ zamyslel se Ben. „Třeba se najde jiné řešení.“

„Ty se na to můžeš ještě dívat takhle, ale ona už jen stěží, tak o tom, prosím tě, nemluv, zatímco budu pryč. Dobrá?“

„Dobrá. Myslím, že ji trochu znervózňuje i Gladia.“

Baley ostře vzhlédl. „Tys –“

„Ani slovem. Víš, jenomže ona tu hypervlnnou věc viděla také a navíc ví, že je teď na Auroře.“

„No a co? Na tak velké planetě. Nebo si snad myslíš, že mě bude Gladia Delarreová čekat už na Kosmodromu? U Jehovábe-

la, Bene, cožpak tvoje matka *neví*, že ta hypervlnná sračka byla z devíti desetin výmyslem?“

Se zřejmým úsilím změnil Ben téma hovoru. „Vypadá to legračně – sedíš tady a nikde žádné zavazadlo.“

„Sedím tady a mám toho víc než dost. Mám šaty, ve kterých normálně chodím, ne? Jen co se dostanu na palubu, hned mi je seberou. Nejdřív je chemicky ošetří a pak je nejspíš vyhodí do vesmíru. Načež mi dají něco úplně nového a potom budu dezinfikován, očištěn a vnitřně promazán i já. Jednou už jsem tím prošel.“

Nové ticho zahnal opět Ben: „Víš, tati –“ Zmlkl. Zkusil to ještě jednou: „Víš, tati,“ ale o moc lépe to nedopadlo.

Baley se na něj upřeně zahleděl. „Co bys mi rád řekl, Bene?“

„Tati, připadám si jako strašný osel, když to říkám, ale myslím, že to tak je lepší. Ty přeci nejsi žádný hrdina. Nikdy by mě ani nenapadlo, že bys jím mohl být. Jsi prima chlap a nejlepší otec, jakého můžu mít, ale hrdina, to ne.“

Baley zamručel.

„Ale přesto,“ pokračoval Ben, „když to tak promyslím, byl jsi to vlastně ty, kdo vymazal Vesmírné město z mapy; a byl jsi to ty, kdo získal Auroru na naši stranu; a byl jsi to znovu ty, kdo zahájil celý tenhle projekt osídlování jiných světů. Tati, tys pro Zemi udělal mnohem víc, než celá vláda dohromady. Proč si tě teda víc nepovažují?“

Baley se usmál: „Protože ve skutečnosti žádný hrdina nejsem a protože i to hloupé hypervlnné drama bylo nakonec připsáno taky mně. Nadělalo mi nepřátele ze všech lidí na Oddělení, zneklidnilo tvou matku, a mně samotnému dodalo pověst takovou, že se podle ní prostě chovat nedokážu.“ Kolem jeho zápěstí problesklo světlo – už je čas. Vstal. „Už musím jít, Bene.“

„Vím. Ale to, co jsem ti chtěl, tati, říct, bylo, že *já* si tě vážím. A že až se vrátíš, tak že už to nebudu říkat jenom já, ale všichni.“

Baley cítil, že ještě chvíli a už už se rozpláče. Rychle přikývl, položil ruku na synovo rameno a zašeptal: „Díky. A opatruj se – svou matku taky – zatímco tady nebudu.“

Odešel, ani se neohlédl. Měl Benovi ještě říct, že na Auroru odchází, aby tam projednal jejich osídlování. Kdyby se mu to podařilo, *mohl* by se vrátit jako vítěz. Kdyby –

Pomyslel si: Budu se vracet do nemilosti – vrátím-li se vůbec.

2. Daneel

6

Baley byl na kosmické lodi potřetí a ani ty dva roky, které od té doby uplynuly, mu žádným způsobem vzpomínky na první dva lety nezkalily. Přesně věděl, co ho čeká.

Nejdřív izolace, kam se na něj, s výjimkou robotů, nepřijde nikdo ani podívat, natož aby s ním něco prováděl. Tam podstoupí lékařské vyšetření – desinfekci a sterilizaci. (Výstižnější označení neexistuje.) Tam se ho pokusí zpracovat do takové míry, aby se posléze mohl k nemocemi vystrašeným vesmířanům, kteří v Pozemšťanech vidí jen vaky rozličných infekcí, alespoň přiblížit.

Ale všechno přece jenom stejné nebude. Tentokrát se již bude všeho bát mnohem méně. I onen pocit opouštění lůna by tentokrát mohl být mnohem přijatelnější.

Rovněž by mohl být lépe připraven na prostornější okolí. A určitě také bude trvat na tom, aby mu dovolili pohlédnout do vesmíru. (Nicméně čelisti při tomto troufalém pomyšlení přece jenom stiskl o něco pevněji.)

Bude se to lišit od fotografií noční oblohy pořizených z Vnějšku?

Vzpomněl si na svou první návštěvu planetária (samozřejmě pod ochrannými křídly Města). Tenkrát se žádné vzrušení z Vnějšku nedostavilo, žádný vnitřní neklid.

Pak zažil dvě – ne, tři – noci v otevřeném prostoru, kdy proti skutečné obloze viděl skutečné hvězdy. Bylo to sice o trochu

méně úchvatné než planetárium, ale na druhou stranu tam foukal studený vítr a rovněž pocit vzdálenosti byl mnohem děsivější – což se ovšem vůbec nedalo srovnávat s dobou denní, kdy do okolí uklidnění vnášelo zase až stmívání.

Čemu se tedy bude pohled na hvězdy z pozorovacího okna vesmírné lodi podobat více? Planetáriu nebo pozemské noční obloze? A nebo při tom konečně něco zažije?

Soustředil se na tyto věci záměrně, aby tak oslabil myšlenky na opuštěnou Jessie, Bena a Město.

Odmítl vůz a krátkou vzdálenost od brány k lodi překonal pěšky. Odvahu pouze předstíral, koneckonců byla to jenom zastřešená arkáda.

Pasáž mírně zatáčela a Baley se ohlížel zpět, dokud viděl na jejím druhém konci Bena. Zvedl nenuceně ruku, jako kdyby chtěl nastupovat na expresní dráhu do Trentonu. Baley mu odpovídal divokým máváním oběma rukama, první dva prsty každé z nich pak měl roztaženy do starobylého symbolu vítězství.

Vítězství? Spíš gesto marnosti, utvrzoval sám sebe Baley.

Upnul se k další myšlence, která se ho počala zmocňovat, zaplňujíc tak prázdné místo. V čem by bylo jiné nalodování na vesmírnou loď ve dne, kdy by jasné slunce ozařovalo kovový trup lodi, jeho samého i ostatní, kteří by nastupovali s ním, prostě kdyby všechno bylo vystaveno Vnějšku?

Jaký je to pocit, uvědomovat si nezměrnou mrňavost válcovitého světa, který se zanedlouho oddělí od světa nekonečně většího, k němuž byl dočasně připoután a který pak bude sám ztracen ve Vnějšku nekonečně větším, nežli je nějaký Vnějšek na Zemi, až po nekonečně rozprostřenou Nicotu, která se nachází v další –

Zuby nehty se držel pevného chodníku, jen aby nebyl nucen měnit svůj výraz – nebo si to tak přinejmenším myslel. Přesto jej robot, kráčející po jeho boku, přiměl zastavit.

„Jste v pořádku, pane?“ (Nikoli „Pane“, ale jenom „pane“. Byl to aurorský robot.)

„Jsem v pořádku, chlapče,“ pohlédl na něj Baley. „Můžeme pokračovat.“

Upřel oči do země a neodvážil se je zvednout, dokud se před nimi netyčila loď.

Aurorská loď.

Baley vešel dovnitř a neubránil se srovnávání – Aurora vedla. Jeho pokoj byl větší, než ten, který mu přidělili před dvěma lety: luxusnější, pohodlnější.

Přesně věděl, co bude následovat, a proto ze sebe bez jakéhokoli pobízení všechno svlékl. (Možná k likvidaci šatů použijí plasmový hořák. Určitě mu je ovšem při návratu na Zemi nevrátí – pokud se tedy vůbec vrátí on. Nešetkával se s tím poprvé.)

Nové oblečení dostal až po důkladné koupeli, po vyšetření, po dávkách léků a injekcí. Nakonec tyto pokořující procedury přijímal téměř nadšeně. Aspoň nemusel myslet na to, co se děje kolem. Takhle si vlastně ani neuvědomoval prvotní zrychlení a jen stěží měl čas přemýšlet o okamžiku, ve kterém opouštěl Zemi a nořil se do vesmíru.

Když už byl konečně oblečen, nešťastně na sebe pohlédl do zrcadla. Materiál, ať už to bylo cokoli, byl hladký a oboustranný, a spolu se změnou úhlu pohledu měnil i barvy. Kotníky měl obepruty nohavicemi kalhot, které byly potom překryty svršky bot, tvarovanými přímo podle nohou. Podobné to bylo i s jeho zápěstími, která měl pevně stažena rukávy od blůzy, přecházejícími potom v tenké průhledné rukavice. Krk byl zahalen horní částí blůzy, ke které mohla být v případě potřeby připojena kapuce. Takhle omotaný nebyl kvůli vlastnímu pohodlí, nýbrž, jak už stačil poznat, z důvodu co největší ochrany vesmířanů samých.

Jak tak na sebe hleděl, dospěl k pocitu, že musí být šíleně mokřý, že mu musí být šílené horko, že to musí být strašně ne-

pohodlné. Přesto nic takového necítil. K jeho obrovské radosti nebyl ani zpocený.

Dospěl tedy k logickému závěru a obrátil se na robota, který ho doprovázel na loď, kde s ním zůstal. „Hochu, jsou tyhle kalhoty vybaveny tepelnou regulací?“

Robot přikývl: „Samozřejmě, pane. Je to oblečení do každého počasí. Jedná se o dokonalé, a přiměřeně tomu i drahé, oblečení. Takové si může dovolit jen několik Aurořanů.“

„Cože? U Jehovábela!“

Nevěřicně pohlédl na robota. Vypadal jako dost primitivní, nepříliš se od svých kolegů na Zemi lišící, model. Ovšem v jeho vzezření se objevovaly určité detaily, kterými pozemští roboti neoplývali. Dokázal na příklad do určité míry měnit svůj výraz. Při pronášení poznámky o zámožných Aurořanech se totiž jakoby usmíval.

Povrchem jeho těla byl nejspíš kov, na kterém bylo cosi, co se lehce podvolovalo každému jeho pohybu, něco, co bylo barevně přizpůsobivé a příjemně kontrastní. Zkrátka a dobře, zatímco člověk by v něčem takovém vypadal velice slušně a solidně, tak tenhle robot, který zas tak zcela lidskou podobou neoplýval, nevypadal jinak než jen jako oblečený robot.

„Jak bych ti mohl říkat, chlapče?“ oslovil ho Baley.

„Jsem Giskard, pane.“

„R. Giskard?“

„Přejete-li si, pane.“

„Je na lodi knihovna?“

„Ano, pane.“

„A můžeš mi donést nějaké mikrofilmy o Auroře?“

„Jakého druhu, pane?“

„Dějiny – politické vědy – geografii – něco, za pomoci čeho bych si mohl doplnit údaje o planetě.“

„Ano, pane.“

„A prohlížečku.“

„Ano, pane.“

Robot odešel dvojími dveřmi a Baley na sebe odhodlaně kývl. Při minulé cestě na Solarii ho takovéto využití jinak promarněných chvil, strávených křížováním prostoru, nenapadlo. Za poslední dva roky přece jenom poněkud pokročil.

Pokusil se otevřít dveře, jimiž robot právě vyšel. Byly zamčené a těsně doléhající. Byl by značně překvapen, kdyby tomu tak nebylo.

Jal se prozkoumávat pokoj. Našel tam hypervlnnou obrazovku. Zběžně se dotkl ovládání a vedle něj vybuchla hudba. Ta v něm vzbuzovala pocity nelibosti, i když se mu konečně podařilo snížit její hlasitost. Břinkání a disharmonie. Nástroje orchestru se mu zdály jaksi nezřetelné a zkraslené. Musel se dotknout ještě několika tlačítek, než se mu podařilo program změnit. Na obrazovce se objevil zápas vesmírného fotbalu, hry přesazené do podmínek nulové gravitace. Míč plul v přímých liniích, zatímco hráči (kterých bylo na každé straně snad až příliš mnoho a kteří své pohyby usměrňovali pomocí ploutví, připevněných na záda, lokty a kolena) se vznášeli v ladných křivkách. Neobvyklé pohyby Baleyemu působily pocity závratě. Naklonil se dopředu, kde znovu našel a použil vypínač právě ve chvíli, kdy se za ním otevřely dveře.

Otočil se a byl velice udiven tím, že vidí někoho jiného, než očekávaného R. Giskarda. Nějakou dobu mu trvalo, než si uvědomil, že před sebou má dokonale lidskou postavu s dozadu sčesanými bronzovými vlasy, oblečenou navíc do oděvu tradičního střihu a barev.

„U Jehovábela!“ vypravil ze sebe téměř zaškraceným hlasem Baley.

„Kolego Eliáši,“ popošel dopředu ten druhý, mírný a vážný úsměv ve tváři.

„Daneeli!“ rozpráhl Baley ruce a pevně robota objal. „Daneeli!“

Baley nepřestával svírat Daneela, toho nečekaného a jediného blízkého člověka na lodi, jediné pojitko s minulostí. Visel na něm v záplavě úlevy a citového rozpoležení.

A potom, když si kousek po kousku začal všechno uvědomovat, mu bylo jasné, že neobjímá Daneela, nýbrž R. Daneela – Robota Daneela Olivawa. Objímal robota a ten se lehce přidržel jeho, setrval v objetí přesvědčen, že tento akt přináší lidské bytosti potěchu. Snášel to navzdory tomu, že mu pozitronové potenciály mozku umožňovaly objetí odmítnout, pouze však za cenu lidského zklamání a rozpaků.

Nepřekonatelný První zákon robotiky říká: *Robot nesmí ublížit lidské bytosti* – a nesmí tedy ani odmítnout přátelské gesto.

Pomalou, tak aby nedal najevo své vlastní rozmrzení, se Baley vymanil z objetí. Dokonce se chopil robotovy ruky a stiskl ji doufaje, že tak zahladí i poslední známky studu.

„Naposledy jsem tě, Daneeli, viděl,“ řekl Baley, „když jsi spolu s těmi dvěma matematiky přistál na Zemi. Vzpomínáš?“

„Samozřejmě, kolego Eliáši. Každé naše setkání mi přináší potěšení.“

„Pocituješ dojetí?“ zeptal se Baley opatrně.

„Nedokážu srovnávat moje pocity s lidskými, kolego Eliáši. Mohu jenom říct, že při pohledu na vás mnou moje myšlenky proudí mnohem snáze, a že gravitace, působící na mé tělo, na mne doléhá s mnohem menším důrazem, rozeznávám však i další změny. Představuji si, že to, co cítím, může odpovídat přibližně tomu, čemu vy říkáte radost.“

Baley přikývl. „Všechno, co pocituješ, když mě vidíš, starý příteli, a co ti tedy pomáhá dostat se do mnohem příjemnějšího stavu, než v jakém se nacházíš, když mě nevidíš, přináší potěšení i mně – daří-li se ti to tedy vnímat. Ale jakto, že jsi tady?“

„Giskard Reventlov mi ohlásil vaši –“ R. Daneel zmlkl.

„Očistu?“ doplnil ho cynicky Baley.

„Desinfekci,“ dopověděl R. Daneel. „Domníval jsem se, že již mohu vstoupit.“

„Snad se taky nebojíš nemocí?“

„Vůbec ne, kolego Eliáš, ale pak bych se jen stěžít mohl přiblížit k ostatním na lodi. Lidé z Aurory jsou dost citliví na sebemenší nebezpečí infekce, připouštím, že někdy až za rozumný odhad pravděpodobnosti.“

„Chápu, ale já jsem se tě neptal jak to, že jsi tady právě teď, ale jak to, že jsi tady vůbec?“

„Dr. Fastolfe, jehož úřadu jsem součástí, mi vydal příkaz, abych se nalodil na palubu a vyzvedl vás tady hned z několika důvodů. Pokládá totiž za vhodné, abyste se dozvěděl co nejvíce podrobností ohledně té pro vás zcela určitě obtížné mise.“

„To je od něj velice laskavé a jsem mu za to vděčný.“

R. Daneel se v rozpačitém uznání uklonil. „Dr. Fastolfe se rovněž domníval, že by mi setkání s vámi mohlo přinést –“ robot se odmlčel – „vhodné pocity.“

„Potěšení, chceš říci, Daneeli.“

„Pokud bych mohl užít tohoto termínu, pak ano. A třetí důvod – ten nejdůležitější –“

Vtom se znovu otevřely dveře a vešel R. Giskard.

Baley se k němu otočil a pocítil nával nelibosti. Nedalo se po-
minout, že R. Giskard coby robot potvrzoval svou přítomností Daneelův (R. Daneelův, jak si Baley opět náhle uvědomil) robotismus, a to i přesto, že z těchto dvou byl Daneel mnohem dokonalejší. Baley *nechtěl*, aby byl Daneelův robotismus zvýrazňován; nechtěl se cítit ponížen svou neschopností pohlížet na Daneela jako na věc, raději by v něm viděl lidskou bytost, řečeno poněkud nabubřele.

„Co je, chlapče?“ zeptal se ho netrpělivě.

„Přinesl jsem vám vámi požadované mikrofilmy, pane,“ odpověděl R. Giskard, „a prohlížečku.“

„Dobrá, polož je. Polož je. A můžeš jít. Zůstane tady se mnou Daneel.“

„Ano, pane.“ Robotovy oči – slabě planoucí, na rozdíl od Daneelových, jak si Baley všiml – se krátce stočily k R. Daneelovi, jako by vyžadoval příkaz od vyšší bytosti.

R. Daneel poznamenal: „Bylo by vhodné, příteli Giskarde, kdybyste zůstal za dveřmi.“

„Ano, příteli Daneeli,“ řekl R. Giskard.

Robot zmizel, Baleyho rozhořčení však nikoli. „Proč má zůstat za dveřmi? Jsem snad vězeň?“

„Ve smyslu toho,“ vysvětloval Daneel, „že vám nebude v průběhu této cesty dovoleno stříhat se s ostatními na lodi, jsem bohužel nucen přiznat, že věznem vskutku jste. Což ovšem samo o sobě není důvodem pro to, aby Giskard zůstal za dveřmi. Teď bych však ještě rád poznamenal, že není právě nejvhodnější, kolego Eliáš, oslovovat Giskarda – nebo jiného robota – »chlapče«.“

Baley se zamračil: „Je na tom výrazu něco špatného?“

„Giskard není schopen mít lidské bytosti cokoli za zlé. Nicméně, výrazu »chlapče« se obvykle při oslovování robotů na Auroře neužívá, a nemyslím, že by bylo vhodné vytvářet tímto způsobem mezi vámi a Aurořany nějaké třetí plochy jenom kvůli vašemu způsobu mluvy, zvláště jedná-li se o takto nepodstatnou záležitost.“

„Jak ho mám tedy oslovovat?“

„Tak jako oslovujete mě, jenom změníte příslušné identifikační jméno. To přece jenom mnohem výstižněji charakterizuje každého jednotlivce, který je oslovován – proč by tedy už tato charakteristika měla být diskriminující? Vždyť je to jenom záležitost konvence. Také je na Auroře zvykem označovat robota spíše jako »jeho« – případně »ji« – nežli jenom jako »to«. Obvyklé na Auroře

není ani užívání zkratky »R.«, s výjimkou formálních záležitostí, kde je potom uvedení robotova celého jména příhodné – a dokonce i tady se dnes už ona zkratka často vynechává.“

„V tom případě, Daneeli,“ Baley potlačil náhlý popud oslovit ho: »R. Daneeli«, „jak rozlišujete roboty od lidských bytostí?“

„Rozdíl je obvykle zcela zjevný, kolego Eliáší. Není snad až tak nezbytně nutné zdůrazňovat něco takového. Koneckonců se jedná jen o aurorský názor. Vidím, že jste Giskarda požádal o filmy o Auroře, z čehož usuzuji, že byste si rád rozšířil vaše znalosti ohledně aurorské problematiky, nejspíš abyste snáze pochopil úkol, kterého se máte ujmout.“

„Úkol, který na mne hodili. Ano. A jaký je rozdíl mezi robotem a člověkem, který *není* tak zcela zjevný, Daneeli? Jako třeba v tvém případě?“

„Ale proč dělat rozdíly, nenastane-li se situace, která by to vyžadovala?“

Baley se z hluboka nadechl. Nebylo snadné vyrovnat se s tímto aurorským tvrzením, že roboti neexistují. „Dobře, není-li zde Giskard proto, aby mě hlídal, proč je tedy za dveřmi?“

„To je v souladu s nařízeními Dr. Fastolfa, kolego Eliáší. Giskard vás chrání.“

„Chrání? Před čím? Nebo před kým?“

„V této otázce ještě nemá Dr. Fastolfe tak úplně jasno, kolego Eliáší. Nicméně určitý nárůst lidských vášní v souvislosti s případem Jandera Paneela –“

„Jandera Paneela?“

„Robota, jehož užitnost byla ukončena.“

„Jinými slovy, robota, který byl zabit?“

„Výrazu zabit, kolego Eliáší, se obvykle užívá pouze ve vztahu k lidským bytostem.“

„Ale na Auroře přece rozdíly mezi roboty a lidmi nejsou, nebo snad ano?“

„Ano, jsou. Nicméně možnost nebo potřeba rozdílu v tomto jednom konkrétním případě ukončení provozu dosud nevyvstala – pokud vím. Nevím ovšem, jaké jsou předpisy.“

Baley všechno zvažoval. Nejednalo se o záležitost skutečně závažnou, spíš o záležitost čistě sémantickou. Ale jemu šlo i o proniknutí do aurorského způsobu myšlení. Bez toho by se nedostal nikam.

Uvážlivě pronesl: „Lidská bytost, která funguje, je živá. Je-li její život záměrně ukončen jinou lidskou bytostí, říkáme tomu »vražda« nebo »zabití«. Vražda je přece jenom výrazem silnějším. A je-li člověk náhodou svědkem pokusu násilného ukončení života lidské bytosti, vykřikne: »Vražda!«. Což není totožné s výkřikem »Zabití!«. To zní mnohem formálněji, mnohem méně citověji.“

R. Daneel řekl: „Nerozumím rozdílu, který jste mi právě vysvětlil, kolego Eliáší. Pokud oba výrazy – tedy jak »vražda«, tak »zabití« – slouží k označení násilného ukončení života lidské bytosti, proč by nemohly být zaměněny? V čem je rozdíl?“

„Vykřikneme-li každé z těchto slov, pak při jednom z nich tuhne člověku krev v žilách mnohem víc, než při tom druhém, Daneeli.“

„Proč tomu tak je?“

„Konotace a asociace; nepatrný důsledek nikoli slovníkového významu, závislosti na době užívání; přirozenost výrazu, odlišení a události, s níž má již člověk určitou zkušenost, určuje, při vzájemném porovnání, užití jednoho či druhého z obou slov.“

„Nic takového moje naprogramování neobsahuje,“ pronesl Daneel se zvláštním přídechem bezmocnosti, zapříčiněným zřejmým nedostatkem citovosti (ostatně stejný nedostatek emocí byl patrný ze všeho jím vyřčeného).

„Tedy nic proti tomuto slovu nenamítáš, Daneeli?“

Daneel odpověděl bleskově, že to skoro vypadalo, jakoby právě shledal hádanku za vyřešenou. „Ne, nic.“

„Takže my teď klidně můžeme říct, že robot, který funguje, je živý,“ řekl Baley. „Mnozí by s tím sice hned tak nesouhlasili, my si ovšem volnost výkladů, které nám budou vyhovovat nejlépe, dopřát můžeme. Nebude tedy nijak obtížné považovat fungujícího robota za živého, což nám zcela určitě přinese mnohem méně komplikací, než kdybychom se třeba ve snaze vyhnout se označením již zaběhnutým pokoušeli o nějaké novotvary. Například ty, Daneeli, jsi živý.“

Daneel pronesl pomalu a s důrazem: „Já jsem fungující.“

„Ale no tak. Může-li být živá veverka, brouk nebo strom či stéblo trávy, tak proč ne ty? Nikdy by mě nenapadlo mluvit nebo přemýšlet o sobě jako o tvoru živém, zatímco o tobě jenom jako tvoru fungujícím, obzvláště kdybych žil nějakou dobu na Auroře, kde bych se snažil nedělat mezi mnou a robotem žádné rozdíly. Tudíž já říkám, že jsme oba dva živí a tebe se ptám, zda jsi schopen to přijmout?“

„Ano, jsem, kolego Eliáši.“

„Je tedy možné, že bychom za »vraždu« považovali i takový případ, při kterém by byl za pomoci násilného činu život robota záměrně ukončen lidskou bytostí? Zde už můžeme váhat. Pokud by šlo o stejný zločin, musel by následovat i stejný trest. Ovšem bylo by to správné? Je-li za vraždu lidské bytosti trest smrti, měl by být skutečně popraven i člověk, který je zodpovědný za zánik robota?“

„Trestem pro vraha, kolego Eliáši, je psycho-vyšetření, po kterém následuje vytvoření nové osobnosti. Což představuje vnitřní uspořádání za zločin zodpovědné mysli, nikoli těla.“

„A jaký je na Auroře trest za násilné ukončení fungování robota?“

„Nevím, kolego Eliáši. Takový případ se, pokud vím, na Auroře dosud nestal.“

„Domnívám se, že psycho-vyšetření to asi nebude,“ shrnul to Baley. „Co tedy s »umrtvením robota«?“

„Co je »umrtvení robota«?“

„Výraz popisující zabití robota.“

Daneel řekl: „Ale co se slovem odvozeným z podstatného jména, kolego Eliáši? Lidská bytost přece normálně slovo »umrtvit« nepoužívá a jenom stěží lze předpokládat užití spojení »umrtvit robota«.“

„To máš pravdu. Když už, tak řekneš »vraždit«.“

„Ale vražda se používá výhradně ve spojitosti s lidskou bytostí. Zvířata člověk například nevráždí.“

Baley přikývl: „To máš pravdu. Ovšem zavraždit lidskou bytost může člověk jenom na základě zlého úmyslu, nikoli nešťastné náhody. Proto se obecněji užívá výrazu »zabít«. V tom je obsažena smrt neúmyslná, stejně jako úkladná vražda – a lze ho použít jak pro zvířata, tak pro lidské bytosti. A připustíme-li, že i stromy může zabít nemoc, tak proč by nemohl být zabit robot, Daneeli?“

„Lidské bytosti, zvířata, rostliny – to všechno jsou, kolego Eliáši, živé věci,“ řekl Daneel. „Robot je stejným lidským výrobkem jako třeba prohlížečka. A výrobek může být »zničen«, »poškozen«, »zdemolován« a podobně. Nemůže být nikdy »zabit«.“

„Nicméně, Daneeli, já to slovo používat budu. Jander Paneel byl zkrátka zabit.“

„A změní se vůbec něco na věci, kterou jenom jinak pojmenujeme?“ zeptal se Daneel.

„Růže je jinými slovy to, co tak příjemně voní. Může být, Daneeli?“

Daneel na chvíli zaváhal. „Nevím zcela přesně, co je to vonící růže, ale jestliže je růže na Zemi stejný květ, kterému říkáme růže i na Auroře, a míníte-li »vůní« její vlastnost, která může být rozpoznána, pochopena nebo posouzena lidskou bytostí, potom zcela jistě jiná zvuková kombinace pro růži – to za předpokladu, že chápeme všechny výrazy shodně – by nemohla vyvolat představu vůně ani jiné její skutečné vlastnosti.“

„Přesně tak. A přesto mají změny v pojmenování, je-li to v zájmu člověka, za následek i změny ve vnímání.“

„K čemuž nevidím žádný důvod, kolego Eliáší.“

„Neboť lidé jsou dost často nelogičtí, Daneeli. Což, připouštím, příliš obdivuhodná vlastnost není.“

Baley se zabořil ještě hlouběji do křesla a pohrával si nerudně s prohlížečkou, dovoluje tak své mysli stáhnout se na pár minut do vlastního přemítání. Výměna s Daneelem byla užitečná i jinak, neboť zatímco si Baley pohrával se slovy, podařilo se mu zapomenout, že je ve vesmíru; zapomněl, že se loď dosud pohybuje dopředu, aby později, až bude dostatečně vzdálena od středu Solárního systému, mohla provést skok hyperprostorem; zapomněl, že se brzy ocitne několik milionů kilometrů od Země a že zanedlouho po tom to bude již několik světelných let.

Mnohem důležitější však pro něj byl závěr, k němuž dospěl. Bylo zřejmé, že Daneelova slova o Aurořanech, v nichž nedělal rozdíl mezi lidmi a roboty, byla zavádějící. Aurořané mohli sice nakrásně odstranit zkratku »R.«, oslovení »chlapče«, stejně tak používání obvyklého zájmena »to«, ovšem z Daneelova odporu užívat stejného slova pro násilný zánik robota i lidské bytosti (podstata programování jako přirozený důsledek aurorského předpokladu pro Daneelovo chování) mohl člověk usoudit, že změny byly víceméně záležitostí povrchní. V podstatě byli Aurořané ve své pravdě o robotech coby strojích, nekonečně horších než lidské bytosti, stejně neústupní jako Pozemšťané.

Z čehož vyplývá, že jeho nelehký (pokud tedy vůbec proveditelný) úkol objevit východisko z krize nebude alespoň v tomto ohledu komplikován nesprávným chápáním aurorské společnosti.

Baley zvažoval, zda by si neměl tento závěr potvrdit ještě několika otázkami, které by položil Giskardovi, ale bez velkého váhání se nakonec rozhodl, že by mu Giskardova jednoduchá a ne zcela bystrá mysl moc k užítku nebyla. To by bylo jenom samé

»Ano, pane« a »Ne, pane«; bylo by to jako povídat si s magnetofonovou nahrávkou.

Baley se proto raději rozhodl pro pokračování v rozhovoru s Daneelem, který byl schopen dát svým odpovědím alespoň příbližnou hloubku.

Zvedl hlavu. „Daneeli, pojďme se trochu podívat na ten teď již můj případ Jandera Paneela, o kterém jsi mi zatím řekl jenom, že se jedná o dosud první případ umrtvení robota v dějinách Aury. Odpovědná lidská bytost – vrah – je nejspíš neznámý, že?“

„Pokud,“ řekl Daneel, „vám jde o lidskou bytost, která je za čin zodpovědná, potom její identita skutečně neznáma je. V tom případě máte pravdu, kolego Eliáši.“

„A co motiv? Proč byl Jander Paneel zabit?“

„To je rovněž neznámé.“

„Ale Jander Paneel byl humanoidní robot, takový jako ty, nikoli takový, jako třeba R. Gis – mám na mysli Giskarda.“

„To ano. Jander Paneel byl stejně tak humanoidní robot jako já.“

„Pak to vlastně ani žádné umrtvení robota být nemuselo.“

„Tomu nerozumím, kolego Eliáši.“

„No, jde totiž o to,“ začal Baley vysvětlovat poněkud netrpělivě, „že vrah možná Jandera za lidskou bytost vůbec nepovažoval, tudíž jeho úmyslem nemuselo být umrtvení robota, nýbrž vražda.“

Daneel zvolna zakroutil hlavou. „Humanoidní roboti jsou podobni lidským bytostem jenom co se týče vzhledu, kolego Eliáši, od vlasů až po póry kůže. Naše hlasy jsou poměrně přirozené, dokážeme napodobit i pohyby při jídle, a tak dále. I když určité nepatrné rozdíly v našem chování přece jenom jsou. Pár jich sice časem díky rozvoji techniky může být odstraněno, nicméně několik se jich stále objevuje. Vy – a další Pozemšťané, kteří humanoidní roboty nepoužíváte – si možná tyto rozdíly tak snadno ne-